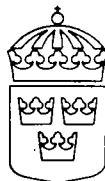

Socialutskottets betänkande

1987/88:6

om rätt till servicebostad i annan kommun

SoU
1987/88:6

Sammanfattning

I betänkandet behandlas en motion (m) om möjligheterna för handikappade och äldre att få servicebostad i kommun där de inte är mantalsskrivna. Motionen har remissbehandlats.

Med anledning av motionen föreslår utskottet att riksdagen ger regeringen till känna att regeringen bör pröva vilka åtgärder som kan vidtas för att möjliggöra för handikappade och gamla att få servicebostad i annan kommun.

Motionen

I motion 1986/87:So265 av Elisabeth Fleetwood (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att särskilda åtgärder snabbt vidtas för att möjliggöra för handikappade och gamla att få tillgång till servicebostäder även inom annan kommun än mantalsskrivningskommunen. Motionären anför att människor med svåra handikapp som behöver bo i servicehus eller liknande har mycket små möjligheter att kunna flytta från en kommun till en annan, beroende på det krav på mantalsskrivning i kommunen som ställs för att få bostad i servicehus. Motionären anser att den gällande ordningen är ytterst betänklig med hänsyn till den rätt varje människa bör ha att fritt välja sin bostadsort. Motionären menar att det måste bedömas som mycket angeläget att det nu aktualiserade problemet snabbt löses, eventuellt genom statliga insatser. I motionen hänvisas till att socialberedningen i sitt betänkande *Aktuella socialtjänstfrågor* (SOU 1986:19) uppmärksammat frågan utan att lägga fram något konkret förslag till frågans lösning.

Gällande bestämmelser m. m.

I 3 § *socialtjänstlagen* (1980:620) anges att kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Enligt 20 och 21 §§ samma lag har socialnämnden ett särskilt ansvar för att det finns bostäder som är anpassade för äldre och handikappade.

Kyrkobokföring och mantalsskrivning regleras i *folkbokföringslagen* (1967:198). En person anses bosatt på och skall vara kyrkoskriven på den fastighet där han regelmässigt tillbringar dygnsvilan (11 och 12 §§ folkbokfö-

ringslagen). Vid helinackordering i servicehus för äldre gäller särskilda bestämmelser för kyrkobokföringen (23 § folkbokföringslagen).

I sammanhanget kan anmärkas att för sjukvårdens del gäller enligt 3 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) att varje kommun skall erbjuda hälso- och sjukvård åt den som är *bosatt inom landstingskommunen*. En intagning på sjukvårdsinrättning ändrar inte den intagnes kyrkobokföringsort (24 § folkbokföringslagen).

Som framgår av motionen har *socialberedningen (S 1980:07)* i betänkandet *Aktuella socialtjänstfrågor* behandlat den frågan som tas upp i motionen (SOU 1986:19 s. 19–20 och 101). Beredningen konstaterar att de med svåra handikapp som behöver bo på servicehus eller särskilda boendeserviceenheter har svårt att kunna flytta från en kommun till en annan. Hindret utgörs, enligt beredningen, av de bestämmelser som kommunerna har satt upp för att avgöra vilka personer som skall få tillgång till bostad på servicehus. Bestämmelserna, som har tillkommit på grund av att behovet överstiger tillgången, innebär att en person måste vara mantalsskriven i kommunen för att få lägenhet i servicehus. Bestämmelsen är också ett hinder för t. ex. döva att kunna flytta till ett servicehus i en grannkommun där de kan umgås med andra döva. Bestämmelsen drabbar också gamla människor som vill flytta till servicehus i den kommun där deras barn bor. Beredningen anför att den anser att människor med handikapp måste ha möjlighet att flytta till annan kommun även om de har behov av att bo i servicehus eller liknande. Det framhålls att socialtjänsten har till uppgift att tillsammans med den enskilde samarbeta med inflyttningskommunen och ge den hjälp som den enskilde kan behöva.

Socialberedningen presenterar inte något förslag i ämnet. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i *regeringskansliet*.

Äldreberedningen (S 1981:01) har i sitt betänkande *Äldreomsorg i utveckling (SOU 1987:21)* inte tagit upp flyttningsfrågan till särskild behandling.

I det *handlingsprogram i handikappfrågor* som framlades av beredningsgruppen för internationella handikappåret 1981 (SOU 1982:46) anges att handikappade skall ha samma möjligheter som andra att välja bostadsort och bostadsform (s. 56). Statens handikappråd redovisar i bilaga till regeringens skrivelse 1986/87:161 om uppföljning av handlingsprogram i handikappfrågor en uppföljning av programmet. Där i anges bl. a. att handikappade ofta inte kan välja bostadsort och boendeform. Flyttningsproblematiken tas dock inte upp närmare i skrivelsen och redovisningen.

Socialstyrelsen uttalar i allmänna råd 1985:8 (Socialtjänstens insatser för vuxna handikappade) att kravet på kyrkobokföring för att få servicebostad strider mot målet att även svårt handikappade skall kunna leva som andra (s. 45).

Utskottet behandlade under riksmötet 1984/85 en motion om bosättning för personer inom långvården (SoU 1984/85:2 s. 6–7). Utskottet redovisade att det sedan den 1 januari 1984 mellan landstingen och de kommuner som inte ingår i landstingskommuner gäller ett riksavtal för hälso- och sjukvården,

vilket ersatt det tidigare s. k. utomlänsavtalet. I avtalet finns bl. a. bestämmelser om samarbete då det gäller sådan icke akut vård som motiveras främst av andra skäl än rent medicinska. Genom avtalet ges en möjlighet att remittera en patient till ett sjukhus inom ett annat landsting, även om likvärdiga vårdmöjligheter finns i hemlandstinget. Remissmöjligheten skall bl. a. kunna utnyttjas för patienter som är i behov av långvarig sjukhus- eller sjukhemsvård och som av främst humanitära skäl bör överflyttas till sjukhus eller sjukhem inom den landstingskommun där de närmast anhöriga är bosatta.

Utskottet ansåg att frågan om att gamla människor får möjlighet att vårdas nära sina anhöriga är av stor mänsklig betydelse. Det kan innebära stort lidande att inte få vårdas nära sina anhöriga, anfördes det. Utskottet noterade med tillfredsställelse bestämmelsen om "icke akut vård i övrigt" i det nya riksavtalet för hälso- och sjukvården. Genom denna regel öppnas en möjlighet att utan hänsyn till bosättningen flytta t. ex. en långvårdspatient till en klinik inom ett annat landstingsområde, förutsatt att de båda landstingen kan enas om detta, anförde utskottet.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från socialstyrelsen, Svenska kommunförbundet, Handikappförbundens centralkommitté, Pensionärernas riksorganisation samt Sveriges pensionärsförbund.

Socialstyrelsen delar den uppfattning som framförs i motionen och ställer sig positivt till motionärens hemställan. Styrelsen framhåller att den grundläggande inriktningen måste vara att alla människor i samhället skall ha lika möjligheter att välja bostadsort. Socialstyrelsen anför att verket i allmänna råd 1985:8 (Socialtjänstens insatser för vuxna handikappade) uppmärksammat frågan och framfört att kravet på kyrkobokföring för att erhålla lägenhet med särskild service strider mot målet att även svårt handikappade skall kunna leva som andra.

Styrelsen pekar på att en del ungdomar med stora funktionshinder vill bo tillsammans med sina kamrater i kollektiva bostadsformer när de skall flytta hemifrån. Det är inte ovanligt att ungdomarna är skrivna i olika kommuner. De i många fall uppställda kraven på mantalsskrivning utgör enligt socialstyrelsen ett hinder för ungdomarnas möjligheter att påverka sitt boende. Det är också angeläget att äldre kan flytta närmare sina barn eller andra anförvanter även när dessa bor i en annan kommun, anför styrelsen. Detta kan vara ett viktigt led i strävandena att motverka isolering och ensamhet.

Det är, enligt socialstyrelsens mening, viktigt att kommuner samarbetar med varandra i vad gäller boende för personer som har behov av särskild service. Socialstyrelsen konstaterar att det i framför allt mindre kommuner kanske endast finns ett fåtal personer som har specifika behov av service och omvårdnad. Detta innebär, anför styrelsen, att kommunerna själva kan ha svårt att inrätta adekvata boendeformer. Många personer vistas därför på institutioner av olika slag utan att vara i behov av institutionsvård. Socialstyrelsen rekommenderar en samverkan mellan kommunerna för att

öka förutsättningarna för dessa personer att kunna erhålla en egen bostad och service som motsvarar deras behov. En sådan samverkan kan, enligt styrelsens åsikt, underlätta målsättningen att alla skall ha rätt till en egen bostad av god kvalitet.

Svenska kommunförbundet (förbundsstyrelsen) bekräftar att de av motionären påtalade svårigheterna att få en servicelägenhet i annan kommun än "sin egen" föreligger. Det finns enligt förbundet flera orsaker till detta, men den främsta är bristen på servicelägenheter och/eller hemtjänstpersonal.

Det är enligt förbundets mening ingen tillfällighet att socialberedningen inte föreslagit någon lösning. Hur en sådan skulle se ut i dagens läge finner förbundet svårt att ange. Man pekar på att kommunerna försöker täcka bristen på servicelägenheter på två sätt: dels genom att bygga nya sådana lägenheter, dels genom att sätta in hemtjänstresurser så att så många som möjligt kan bo kvar i sina egna bostäder. Kommunerna har, enligt förbundets uppfattning, växlande framgång med förverkligandet av att människor skall få bo kvar i sina bostäder med adekvat hjälp, främst på grund av svårigheterna att rekrytera personal till hemtjänsten. En kartläggning av det aktuella problemet och orsakssammanhang med analys av möjliga lösningar är enligt förbundets mening motiverad. Förbundet framhåller det önskvärda i att finna en lösning på problemet.

Handikappförbundens centralkommitté (HCK) framhåller att människor med stora funktionsnedsättningar skall ha självklar rätt – som alla andra – att flytta till den kommun man själv önskar och som passar personen i fråga bäst. Man skall också få hjälp med planeringen i inflyttningskommunen, anför kommittén. HCK kräver att tillräckliga resurser ställs till förfogande i alla kommuner och att socialtjänstlagen kompletteras så att den självklara rättigheten att bestämma över sitt eget boende säkerställs. Motsvarande komplettering bör, enligt HCK, göras i omsorgslagen.

Pensionärernas riksorganisation (PRO) anser att äldre och handikappade måste beredas samma möjligheter som övriga att kunna flytta till annan kommun. Det framhålls att bristen på lägenheter i servicehus eller boendeserviceenheter inte får utgöra ett hinder. Man pekar på värdet av att t. ex. äldre människor får flytta till den ort där deras barn eller släktingar är bosatta. Det är därför av största vikt, understryker PRO, att de särskilda åtgärder som behövs för att möjliggöra i motionen avsedda flyttningar tillskapas.

Sveriges pensionärsförbund (SPF) delar motionärens önskan att underlätta flyttning för handikappade och äldre. Förbundet tillägger dock att mottagande kommuns svårigheter måste beaktas. Förbundet hänvisar därvid till att vissa kommuner kan vara särskilt attraktiva. Det kan vara frestande för äldre/handikappade att söka sig till dessa från kommuner med mer ogynnsamma förhållanden.

Det bör, enligt SPF:s mening, utredas om ett under några år avtrappat ekonomiskt ansvar för avflyttningskommunen skulle vara ett sätt att lösa problemet. Att detta inte helt stämmer med modern syn på vistelsekommunens sociala ansvar får inte hindra att metoden övervägs, anför förbundet.

I motion 1986/87:So265 av Elisabeth Fleetwood (m) begärs att åtgärder snabbt vidtas för att möjliggöra för handikappade och äldre att få servicebostad i kommun där de inte är mantalsskrivna.

Socialberedningen konstaterar i betänkandet Aktuella socialtjänstfrågor (SOU 1986:19) att bestämmelser med krav på mantalsskrivning i kommunen för att få servicebostad utgör ett hinder för handikappade som vill flytta från en kommun till en annan. Beredningen anför att människor med handikapp måste ha möjlighet att flytta till annan kommun även om de har behov av att bo i servicehus eller liknande. Socialberedningen lämnar inte något förslag till lösning på problemet. Betänkandet bereds för närvarande i regeringskansliet.

Problemet har även uppmärksammats av socialstyrelsen i allmänna råd 1985:8, Socialtjänstens insatser för vuxna handikappade.

I det handlingsprogram i handikappfrågor som framlades av beredningsgruppen för internationella handikappåret 1981 (SOU 1982:46) anges att handikappade skall ha samma möjligheter som andra att välja bostadsort och bostadsform.

I sammanhanget kan nämnas att det på hälso- och sjukvårdssidan finns ett riksavtal som öppnar möjlighet att remittera en patient till ett sjukhus inom ett annat landsting, även om likvärdiga vårdmöjligheter finns i hemlandstinget. Den nya bestämmelsen hälsades med tillfredsställelse av utskottet vid behandling av en motion om bosättning för patienter inom långvården. Utskottet ansåg att frågan om att gamla människor får möjlighet att vårdas nära sina anhöriga är av stor mänsklig betydelse.

Utskottet har inhämtat yttranden över den nu aktuella motionen från socialstyrelsen, Svenska kommunförbundet, Handikappförbundets centralkommitté (HCK), Pensionärernas riksorganisation (PRO) samt Sveriges pensionärsförbund (SPF).

Socialstyrelsen, HCK, PRO och SPF är positiva till motionen. Svenska kommunförbundet pekar på svårigheterna att lösa den aktuella frågan men anser det motiverat med en kartläggning av problemet och orsakssammanhang med analys av möjliga lösningar.

Utskottet konstaterar att det föreligger enighet om att det hinder mot flyttning till servicebostad i annan kommun som kravet på kyrkobokföring innebär är ett allvarligt problem. Utskottets tidigare uttalande om vikten av att gamla människor får möjlighet att bo nära sina anhöriga äger självfallet giltighet även i detta sammanhang. Det framstår enligt utskottets mening även som mycket angeläget att undanröja hinder för unga handikappade att flytta till en lämplig bostad i annan kommun. Att fritt kunna välja bostadsort måste vara en självklar rättighet för alla, även för dem som har funktionshinder. Det måste därför tas krafttag för att lösa det problem som behandlas i motionen. De praktiska svårigheter som möter vid detta arbete får inte hindra ett initiativ i frågan.

Utskottet noterar att Svenska kommunförbundet ställer sig positivt till en kartläggning av problemet och en analys av möjliga lösningar. En sådan

analys vore enligt utskottets mening värdefull. Arbetet måste emellertid genomföras skyndsamt, eftersom det brådskar med förslag till lösning av frågan.

SoU 1987/88:6.

Enligt utskottets mening bör därför regeringen redan nu pröva vilka åtgärder som kan vidtas för att möjliggöra för handikappade och gamla att få servicebostad i annan kommun. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion 1986/87:So265 (m) bör ges regeringen till känna.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So265 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 10 november 1987

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), Kjell Nilsson (s), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Per Arne Aglert (fp), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s), Karl-Gösta Svenson (m), Claes Rensfeldt (s) och Karin Falkmer (m).